

Věta - základ komunikace

- Druhy vět podle postoje mluvčího, aktuální členění výpovědi

Druhy vět podle postoje mluvčího

- mluvčí používá věty s určitým záměrem (postojem) – různé typy vět

1) **Oznamovací**

- vyjadřuje oznámení, prosté sdělení, tvrzení
- píšeme tečku, klesavá intonace
- např. *Dnes je hezky.; Rádi bychom šli na výlet.*

2) **Tázací**

- vyjadřuje dotaz, otázku
- píšeme otazník

a) **Zjišťovací**

- umožňuje odpověď ano/ne
- intonace stoupavě klesavá
- např. *Budeš večer doma?; Nešel bys ven?*

b) **Doplňovací**

- doplňujeme skutečnost, nelze odpovědět ano/ne
- obsahuje tázací slovo (*kdy, který, jak...*)
- např. *Kdo to udělal?*

c) **Vylučovací**

- ptají se na více možností, odpovídáme na ně částí otázky
- např. *Půjdeš do kina, nebo do divadla?*

- zvláštní typ všech tří druhů tázacích vět:

a) **Rozvažovací**

- obracejí se na mluvčího, ptáme se sami sebe
- např. *Mám s nimi jít? Kam jsem to jen dal?*

b) **Řečnická**

- nečekáme odpověď (předpokládáme zápornou)
- např. *Může o tom někdo pochybovat?*

3) **Žádací**

- píšeme vykřičník, klesavá intonace

a) **Rozkazovací**

- vyjadřují přímý rozkaz, zákaz, vybídnutí pomoci
- např. *Zavři!; Vypočtete následující příklady!*

b) **Přací**

- vyjadřujeme žádost, přání, - uskutečnění nezávisí na mluvčím nebo příjemci
- věty uvozeny spojkami *ať, kéž, necht'*
- např. *Ať tam máte pěkné počasí!; Kéž se mu to podaří!*

Zvolací věty

- věty jakéhokoliv druhu, v nichž se silně uplatňuje vyjádření citového stavu
- označují se vždy vykřičníkem
- např. *Jak je tu krásně!, Ty se bojíš!?!; Mít tak ještě dovolenou!*

Aktuální členění výpovědi

- možnost členit obsah sdělení (výpovědi - větu) na dvě části:

1. **Východisko** (téma)

- to co je známé ze situace, z předchozího kontextu (proto může být ve větě nevyjádřeno)

2. **Jádro** (réma)

- hlavní část výpovědi – to co je nové, stěžejní sdělení

např.: téma, *réma*

- *Zbraslavský zámek byl založen roku 1292.*
- *Dnes svítilo slunce.*

a) **Přádek slov objektivní**

- klidná výpověď (bez citového zabarvení), přirozený postup, snadné porozumění

- východisko na prvním místě
- např. *Její otec už dávno zemřel.*
- b) **Pořádek slov subjektivní**
 - s citovým zaujetím, zvukový důraz
 - jádro na prvním místě
 - např. *Pěkný pořádek tady máte!, Zejména děti jsou tím přetěžovány*
- někdy je téma i uprostřed, vytyčení protikladu
- vyznačeno intonací a větným přízvukem
- např. *Zajímá nás rovněž kvalita našich výrobků* (nejen jejich kvantita)

Pořádek slov

- v češtině je slovosled volný, ale ne úplně libovolný
- činitele působící na pořádek slov: gramatičtí, rytmičtí, aktuální větné členění.

1) Gramatičtí činitelé:

- tvorba větných dvojic
- a) přívlastek shodný
 - před řídicím jménem (*mladí lidé*)
 - za řídicím jménem – rozvitý (*zboží objednané 15. června*), v protikladu (*vztah upřímný, ne pokrytecký*), odborné názvy (*kyselina sírová*)
- b) přívlastek neshodný
 - za řídicím jménem – (*krajina bez lesů*)
 - před řídicím jménem – ve 2p. přívlastňovací (*Palackého ulice*)
- c) řadíme k sobě větné členy, které k sobě doopravdy patří
 - Př.: *Parlament schválil jednomyslně navržený zákon. (Parlament jednomyslně schválil navržený zákon)*

2) Rytmičtí činitelé

- zvuková stránka, pořádek slov ovlivňují jen v malé míře.
- a) řazení slov bez samostatného přízvuku za slova s přízvukem
 - umístění příklonek (nepřízvukná slova) za slovem; tvary zájmen; slovesa být, -li.
 -